

Eurasiatismul

Aceasta abordare propune un alt mod de abordare a procesului de formare a Rusiei moderne și încearcă să fundamenteze “unicitatea” Rusiei, baza teoretică a eurasiatismului. “*Rusia post-comunistă se află în cadrul unor granițe care nu au precedent istoric. Ca și Europa, ea va trebui să consacre cea mai mare parte a energiei sale pentru a-și defini identitatea*” (H. Kissinger, “*Diplomacy*”, pag. 25). Ce va face Rusia? Va cocheta, în continuare, cu iluzia imperială? Cu alte cuvinte, se va întoarce la problematica istorică, la modelul pe care l-a urmat timp de secole? Vom asista la o direcționare a energiilor sale spre Est, devenind un participant mai activ în Pacific, zona care va “juca” multe dintre mizele secolului 21? Prioritățile sale strategice vor fi îndreptate spre Sud, acolo unde lumea islamică presează și formulează sfidări la care cu greu se va găsi răspuns? Sau, dimpotrivă, Rusia va sta mai mult îndreptată cu fața spre Europa în aspirația de a institui un parteneriat cu Uniunea Europeană cu care, de fapt, împarte continentul?

Versiunea slavofilă a eurasiatismului are drept premise poziția geopolitică a Rusiei și particularitățile care o individualizează atât în raport cu Vestul, cât și cu Estul. Unul dintre reprezentanții eurasiatismului, membru al Academiei Ruse de Științe ale naturii, subliniază: “*Poziția geopolitică a Rusiei este nu numai unică, ea este realmente decisivă atât pentru ea însăși, cât și pentru lume...Fiind situată între cele două civilizații, Rusia a fost o verigă esențială între ele, a asigurat un echilibru civilizată și o balanță mondială a puterii*”.

Slavofiliile consideră că imperiul rus, spre deosebire de cel englez, francez, otoman, este “**organic**”, întrucât este generat și întreținut de o arie geopolitică comună, de o economie comună și de cerințe de securitate comune. El nu ar fi altceva decât expresia politică a unei “*entități culturale polietnice*” în care “*grupuri de popoare și naționalități au coexistat pașnic*”.

Este interesant cum văd slavofiliile renașterea Rusiei. În primul rând, prin **întărirea autorității centrale**, care ar putea garanta un statut respectat al Rusiei, ar feri poporul de anarhie, de tot felul de conflicte și fenomene arbitrare. În al doilea rând, prin “filtrarea” foarte atentă a influenței occidentale, prin afirmarea filonului cultural clasic alcătuit din valori ortodoxe și slavone. **Occidentul este perceput ca un rival**, ca o amenințare. De aceea slavofiliile se și opun integrării Rusiei în instituțiile economice politice și militare occidentale, întrucât procesul integrator ar putea restrânge suveranitatea națională; ca alternativă, reprezentanții acestei orientări propun o întoarcere la resursele proprii, la modelele și principiile pe care Rusia le-a testat de-a lungul evoluției sale istorice. În ceea ce privește politica externă, slavofiliile recomandă ca prioritate protejarea minorității ruse din fostele republici sovietice, precum și revenirea la sistemul de alianțe tradiționale, constând în relații strânse cu Serbia, cu țările arabe, Cuba, Coreea de Nord, India (A. Sergounin, “*Russian Foreign Policy Thinking: Redefining Conceptions*”).

Influența politică a slavofililor este redusă, întrucât adepții săi nu au acces direct la nivelul efectiv al luării deciziilor; nu același lucru se poate spune despre influența lor intelectuală, considerabilă dacă avem în vedere că partizanii săi sunt grupați în jurul unor ziare și reviste cu ecou în viața publică a Rusiei, precum “Den”, Naș Sovremenik”, Maladaia Gvardia”.

Am insistat asupra acestei variante, pentru că ea ilustrează foarte bine zbaterea reală a Rusiei, seducțiile pe care le exercită tot felul de idei care au acompaniat dezvoltarea acestei țări (cum a fost, de pildă, ideea imperială) și numeroasele capcane în care pot cădea autorii care, atașați fiind de modelele clasice, de valori tradiționale, nu percep la dimensiunea reală importanța pe care viața modernă o are în reconfigurarea tuturor ideilor și modelelor despre dezvoltare. A preconiza, așa cum procedează eurasianistii în general și slavofiliile cu deosebire, desprinderea Rusiei de procesele integratoare moderne înseamnă implicit **condamnarea acestei țări la rămânere în urmă**, la conservarea, dacă nu la accentuarea decalajului dintre ea și lumea dezvoltată.

Ni se pare absolut întemeiat îndemnul eurasianistilor privind o întoarcere a Rusiei asupra ei însăși. Fără acest examen sincer și sever, nimic durabil nu se poate construi. O astfel de întoarcere, repetăm nu numai oportună, dar chiar imperativă, nu poate fi decât **un moment, o etapă pregătitoare**, un prilej de evaluare realistă, de definire a priorităților. Un moment care capătă valoare dacă întemeiază ceva, dacă deschide un orizont de înaintare, dacă prefigurează o strategie orientată cu fața către viitor. A imagina procesul de dăltuire a viitorului doar în acești termeni, mai mult, a construi, în mod deliberat, a fundamenta o anume izolare a Rusiei prin desprinderea ei de tumultul vieții contemporane, ni se pare un demers fără consistență politică și fără valoare națională. Prin urmare, problema fundamentală a eurasianistilor este că face din unicitatea Rusiei motiv și temei de izolare și nu punct de pornire pentru participarea cu summum-ul său de particularități la procesele de modernizare și dezvoltare contemporane, în afara cărora Rusia nu poate avea viitor politic cu adevărat. Din această perspectivă, Zagorski avea dreptate să sublinieze: *“Rafinatul concept de a clădi punți între civilizațiile vestice și estice pare lipsit de sens. Cine trebuie legat de cine? Germania cu Japonia sau Franța cu Taiwanul? Legăturile dintre ele și sintezele lor au început cu mult timp în urmă, fără nici o participare a Rusiei care nu poate nici să diminueze, nici să adauge ceva la această sinteză înțepenindu-se în unicitatea sa* (subl. ns.). *Tot ce poate face este ori să se alăture sintezei, ori să rămână în afara ei ca în trecut. Dar conceptul construirii unei punți este nu numai neconstructiv, el este reacționar, pentru că aspiră lent să ne imprime cu forța în minți ideea că democrația este improprie Rusiei, așa cum piața ar fi incompatibilă cu unicitatea noastră”*.

Am dori să mai menționăm o situație care sugerează rolul de-a dreptul catastrofal pe care izolarea - sub orice formă - îl poate avea în evoluția unui stat. În anii 80, literatura americană de specialitate era profund marcată de amenințarea economică pe care o reprezenta Japonia, întruchipată între altele și în capacitatea produselor nipone de a concura pe cele americane chiar pe propria lor piață. Era evident că economia japoneză nu s-ar fi putut dezvolta așa de rapid fără imensa piață americană, că orice tentativă de închidere a barierei vamale nord- americane ar fi putut să însemne o înăbușire a economiei nipone care ar fi fost lipsită de principala sa piață de export. Au fost analiști – și nu puțini - care au îndemnat la adoptarea acestei măsuri. Alte voci au atras însă atenția că o asemenea măsură ar însemna începutul unei perioade de autoizolare tehnologică, extrem de costisitoare. În cele din urmă au avut câștig de cauză pozițiile care susțineau că soluția nu poate fi în nici un caz protecționismul, ci ridicarea competitivității economice, că autoizolarea înseamnă practic un gen de sinucidere lentă.

Experiența istorică arată că orice proces de izolare condamnă ineluctabil la rămânere în urmă. China a fost mult timp un adevărat avanpost al civilizației antice și

medievale. Decăderea a început odată cu izolarea sa de lume și de fluxurile civilizației acelei perioade. Într-o cu totul altă perioadă de timp, China oferă un exemplu viu de ceea ce înseamnă dezavantajele imense ale izolării, ca și avantajele integrării în procesele moderne. Comparați China anilor 60, China revoluției culturale, devorată de încleștări interne, slăbită de dispute proletcultiste, opace față de tendințele moderne, cu China actuală, deschisă schimburilor, deschisă competiției. Cu atât mai mult în cazul Rusiei, soluția nu poate fi cea indicată de diversele variante ale eurasiatismului. Mai ales că prin diferitele sale variante această orientare nu preconizează doar un protecționism economic, ci un tip de izolaționism politic. O asemenea cale ar putea pregăti orice, dar nu viitorul Rusiei.

Pentru adepții eurasiatismului post-sovietic, misiunea strategică a momentului este construirea unei “alternative geopolitice la atlantism”. Direct sau indirect, demersurile lor vizează acest obiectiv. Obiectiv discutat nu în termeni politici mărunți, ci în cei atotcuprinzători ai **marilor spații**. Apare mai puțin important dacă această alternativă va lua forma unei Mitteleurope dominată de Germania, a Asiei centrale unificate sub semnul Revoluției islamice, sau a blocului Extremului Orient construit în jurul Chinei. În orice caz, predilecția eurasiatismului de a discuta alternativa la atlantism în termenii marilor spații îl apropie foarte mult de geopolitică și îl silește să ofere o astfel de perspectivă privind tratarea și dezlegarea problemelor cu care se confruntă Rusia. Așa se și face că insistăm asupra sa într-un curs de geopolitică.

Bibliografie

1. Braudel, F., „**Gramatica civilizațiilor**”, Meridiane, București, 1994.
2. Brzezinski, Z., „**Game Plan. How to Combat the US Soviet Contest**”, The Atlantic Monthly Press, New York, 1986.
3. Coleman, F., „**The Decline and Fall of the Soviet Empire. Forty Years that Shook the World, from Stalin to Yeltsin**”, St. Martin’s Press, New York, 1996.
4. Kissinger, H., „**Diplomacy**”, Simon and Schuster, New York, 1994.
5. Parker, G., „**The Geopolitics of Domination**”, Routledge, London, 1981.
6. Savițki, P.N., „**Evraziiskaia Hronika**”, Cronica Euroasiatică, Ed a V-a, Paris, 1926, reproduș din vol. **Metamorfozî Evropa**, Metamorfozele Europei, Moscova, Ed. Nauka, 1993.
7. Sergounin, A., „**Russian Foreign Policy Thinking: Redefining Conceptions**”, Working Papers, 11, 1993, Centre for Peace and Conflict, Copenhaga.
8. Thom, F., „**Eurasisme et neo-eurasisme**”, Comentaire, nr. 66, vara, 1994.
9. Vadrat, C. M., „**Ou va la Russie**”, Editions Generalles First, 1896.